

minister», täpsustava alapealkirjaga «Koroonakriis. Isamaa, EKRE ja Keskerakond valitsuses. Tormid maailmas».

Urmus Reinsalult

programmilisi seisukohti.

FOTO MIHKEL MARIPUU

nilepe EKREga võis olla ajutist poliitulu löikav Keskerakonna jaoks (terendas peaministri koht), ent Isamaa viis selleni maailma-vaateline lähedus. Isegi EKRE otse-demokraatia nõudmise suhtes teeb Reinsalu järeleandmisi. Sisepoliitiline positsioon määrab välispoliitilist hoiakut, korduvalt deklareeritakse vastuseisu eelmiste välisministrite Urmus Paeti ja Sven Mikseri suunale, saame teada, et NATO ja Euroopa Liidu joont ei peeta Eestile ainsaks võimaluseks ning ollakse vastu paguluskvootidele.

Keskerakonna, EKRE ja Isamaa koalitsioonileppe arutelu valgustamine näitab, et Austria Vabadusparteid ei ole õigustatud asjata. Isamaagi näeb õnnetus hädalises ohtu, tõi, ei manipuleerita mustuhandeliste hordidega, kes tahavad Brüsseli käsul meie pisikesse kodumaa üle ujutada. Raamatus leidub parasjagu ka EKRE kriitikat, eriti Mart ja Martin Helme käitumist ministritena, kirjeldatakse Mart Helme unisest peast protestimist valitsuse istungil.

Peatükis «Ajalugu kui välispoliitika» meenutatakse Balti apelli, mille kirjutamisest möödus 2019. aasta 23. augustil 40 aastat. See oli väärt, omakasu-püüdmatu, julge ja tänuväärne asi, ent tundub, et Reinsalu ajaloost ei ulatu 20. sajandist sügavamale. Meie geopoliitiline kuuluvus pandi paika siiski 13. sajandil, kui meid tehti Lääne ühiskonna liikmeks. Ja on iseenesest loogiline, et meie õigeusklikule suurnaabrile see ei meeldi.

Raamatu peamiseks sisuks ongi välispoliitika, välisministri tööd ja tegemised. Loeme paljudest-paljudest viisiidest, Ukraina ja Gruusia toetamisest, tege-

vusest ÜROs ning OSCEs, kolme mere algatuse eestvedamisest. Siin olen ma autoriga nõus, pealegi on kõik ladusalt esitatud.

Mitmel puhul toonitab Reinsalu oma vastuseisu varasemale välispoliitilisele joonele, eriti sellele, mis kujunes välja Urmus Paeti ministriks oleku kümne aasta jooksul. «Välispoliitika sisaldab endast ulatuslikke valikuid, mis aastate jooksul ei ole Eesti laiemal poliitilisel teadvusel ja oskustel, samas on need otsused ikkagi langetatud» (lk 12). Selles suunas langetakse isegi välja muidu kõigiti väarikast-neutraalsest stiilist, Paeti ja Marko Mihkelsoni nimetatakse koguni välispoliitika-huvilisteks (lk 73). Natuke madalavõitu.

Poliitiku juurde kuulub kindlasti omade kiitmine (et neilt vastutatu leida), nõnda peetaksegi töökaaslast (Clyde Kulli, Sven Jürgensoni, Margus Laidret jt) sädelevateks isiksusteks (lk 67). Ja sellist kiitmist on ohrtrasti. Partei esimeest Helir-Valdor Seedrit kutsutakse hellitavalt eesnimetsi, tundub, et juba mainitud Tunne Kelamit peetakse lausa mentoriks. Kas kavalusest? Või tänuhäheks?

Mulle oli üllatuseks kohtumine Iraani välisministri Muhammad Javad Zarifiga, mille jooksul Reinsalu andis Zarifile üle ei rohkem ega vähem kui USA toonase riigisekretäri Michael Richard Pompeo nõudmised, mis ta oli ameeriklaselt telefonitsi saanud. Iraan oli otsustavalt keeldunud kontaktidest USA valitsuse-

ga. See kohtumine on juba poliitika tõeline kõrgliiga.

Nõudmisi kirjeldatakse pool-leheküljel, Zarifi vastuseid on vaid paar rida, need ei sisalda midagi konkreetset. Kohtumine leidis aset Indias, ühes New Dehli hotellis, kus peeti Raisina Dialogi nimelist konverentsi. Saame teada, et kohtumine oli pikk (kui pikk on pikk?), aga kus see täpselt hotellis toimus ja kui juhuslik see oli, see jääb meile teadmata.

Kasutasin eelpool väljendit «raamatu koostamine». Tõesti, aeg-ajalt tekib autorluse probleem. Näiteks intervjuude puhul. Neid on palju, 400-leheküljelistest raamatust üle 70 lehekülje. Kes on nende autor? Esmailmumisel on selleks intervjueri, aga tõesti, enamik mõtteid tuleb

ju siiski intervjueritavalt. Nõnda on nende taastrukkimine põhjendatud, usun, et see on toimunud korrektselt usutleja loal. Enam-vähem sama lugu on pressikonverentsidega. Kõnesid ja sõnavõtte on 45 lehekülje, nende puhul on kindel kõnepidaja. Kes aga on nende kirjutaja? Abistaja? Viimistleja? Nema ei jõua ajaloo näitelavale.

Materjali, mida poleks varem ajakirjanduses avaldatud, leidub siiski vähe võitu, ent just teletgustuste avamiseks poliitikut raamatuid kirjutavad. Palju asju jätab Reinsalu konfidentsiaalselt enda teada ning loodame, et la-seb saladustele valgust paista oma memuaarides.

Tundub, et Reinsalu on raamatu koostamisel silmas pidanud enese kehtestamist poliitika kõrgmängus.

gim?

ta. Teda näib huvitavat eelkõige elu ja ooperi võrdlemine ning vastandamine, kuid esimesed katsed selles liinis lugejale midagi huvitavat öelda (nt lk 20, 26, 36, 38, 49, 77) mõjusid vähemalt mulle vaimuvaese ja punnitatuna.

Raamatu teises osas, mis kannab pealkirja «Tsitadell», on minajutustajast saanud pealinna suure ooperiteatri lavamees. See kontekst annab talle laiemad ja sügavamad vaated nii elule kui ka teatrile. Neid kahte on tekstis ikka ja jälle kõrvutatud, ühtlasi leiab pikemat ning korduvat käsitlemist ooperi ja loomaia võrdlev vastandus.

Miniatuuris nimega «Teatriime» on Kuningas püüdnud avada (ooperi)teatrit kui nähtust läbi kujundite, mida ta on ühte lühikesse (otsapidi manifestina mõjuvasse) teksti koondanud mitukümmend tükki. Selle teksti paatos – ning laiemalt kogu stiil ja autorihoiak – on ülejäänuga võrreldes karjuvas, ent mitte eriti loovas vastuolus.

«Ooperinovellide» autori-

Neeme Kuningas raamatuga «Ooperinovellid».

FOTO: KONSTANTIN SEDNEV

hääle kõla tõi mulle lugedes sageli meelde Mihkel Raua teose «Musta pori näkku». Olgugi et Neeme Kuninga raamat pole samavõrd hoogne ja vaimukas ning ajab enamasti läbi ilma pärisnimedeta, õhkub sellest ometi äraspidist tõearmastust («mina olen vaid kroonik», kuulub ta leheküljel 89), joobumust elu alalisest anekdootlikkusest ning soovi sümboliseerida mingeid vanu arveid klaarida. Kui Raulal oli vanu arveid ka iseendaga, siis Kuningal näivad hingel olevat peamiselt teised.

Vähemalt üks inimene – «lavamees» Ilse – on raamatus oma nimega ning mitmed, kelle isikut on kirjeldatud varjamatu moraalse ja intellektuaalse üleolekutundega, on fabritseeritud hüüdnime tagant eksimatult äratuntavad ka mulle, kes ma pole üheski Eesti ooperimajas kunagi lavastanud liikunud. Estoniat, kus Kuningas aastakümneid lavastajana töötas, ei mainita tekstis kordagi nimepidi, küll aga kasutab autor ühel korral (lk 129) mõnevõrra ebamäärasemat (ent Eesti kontekstis ometi pärisnimega toimivat) mõistet Rahvuskooper.

Kuninga suhe sellesse – nagu ooperiteatrisse kui sellisesse – on kergelt kriitiline ja distantseeritud, ent kannab ühtlasi endas mõneti vastandliku iseloomuga katset seda nii mitologiseerida kui ka läbi stereotüüpidele osutamise avada. Ta kirjutab: «Kui ivaline, keerukas ja patuselt võr-ratu on see publiku silmadele var-

jatud maagiline pettuste tehas, see valede vorpimise vabrik!» (lk 85). Teatriime olemusest enam näib teda ennast paeluvat ooperiteatri lavatagune elu, mida kujundavad eri inimitüübid, üks jälgim kui teine.

Sel tekstil on vähemalt kaks autorimina – lavastaja ja lavamees –, kes mõlemad kattuvad suurel, ent kaugeltki mitte täielikul määral Neeme Kuninga enese isikuga. Eesti ooperi lähiajalugu tundev lugeja kohtub reaalse Neeme Kuningaga lehekülgedel 98–99, kus temast on räägitud teises isikus, pealegi selle teose üldise konteksti foonil üsna silmatorkavalt lugu-pidaval ja tunnustaval toonil. Teose finaalis jääb kõlama kolleegide piilumise motiiv, mille kirjandusteaduslik ja psühholoogiline avamine võiks anda tööd tervele psühhonanalüütikute grupile.

Neeme Kuninga stiil on muhe ja ladus, lugemine läheb kiiresti ja lõbusalt. Raamatu miniatuuriline ja mosaiikne vorm hoiab koos läbiva seksuaalse alatooniga lugeja tähelepanu erkana. Paraku on teose kogutervik liiga järjekindlusest, hüplik ja sihitu, et olla arusaadav, veenev ja mõjus. Poolikuks ja halvast mõt-

tes juhuslikuks jäävad nii süžee-kui karakteriloomed. Teose kahe osa vahel puudub igasugune orgaaniline side.

«Ooperinovellid» asub žanriliselt kuskil ilukirjanduse, memuaristika ja esseistika vahelisel eikellegimaal. Kuningas üritab istuda korraga kolmel toolil, ent – nagu selliste katsete puhul tavaliselt ikka – lõpetab perseli põrandal. Sealsamas maandusin ka mina, sest õige ja toimiv lugemisstrateegia jäigi leidmata. Tüünesin, kaotasin huvi, andsin alla...

Nende kaante vahel on särtsu ja hoogu, Kuningas kirjutab väga võluvalt, aga pole oma väljendusvabadust ketist veel täielikult lah-ti lasknud. Enesetsensuuri käsi-pidur ja fabuleerimisvõime gaas

on kirjutades kogu aeg peal olnud. Parimal juhul võiks «Ooperinovellid» võtta kui käeharjutust ja trailerit nii tema autobiograafia kui ka ooperiteatriteemalisele romaanile (à la Mihhail Bulgakovi «Teatriromaan» ning Mati Undi «Via Regia»), mis mõlemad eeldaksid märkimisväärselt mahukamat ja monumentaalsemat käsitlust. Ning võiksid ilmuda eraldi kaante vahel. Loodetavasti mil-lalgi ilmuvadki.

Fotomuseumis esitleti Peeter Langovitsi raamatut

FOTO MIHKEL MARIPUU

Fotomuseumis esitleti üle eile Peeter Langovitsi senist poolt sajandit fotograafia kokku võtvat raamatut «Peeter Langovits. ½ sajandit», mis on üles ehitatud kuuele Peeter Langovitsi loomeperioodile. Need on 1971–1976 kui otsingute aeg, 1976–1982 oma teema leidmine, 1982–1992 fotolugude periood, 1988–1996 muutuste aeg, 1995–2014 keskendumine pressifotole ja dokumentaalsele suurpro-

jektidele ning 2014–2021 tegevus vabakutselise fotokunstnikuna ja tagasisaavad kogu loomingule. Raamatu sünniga on kaante vahele saanud Eesti fotoloos olulise fotograafi loometöö, mis on ka põhjalikult dokumenteeritud. Seega võib raamatut käsitleda kui omamoodi fotograafilist monograafiat. Raamatu on üle 500 foto, millest suur osa kuulub nüüdseks ka Fotomuseumi põhikogusse. **PM**